

Майданюк Людмила
студентка 5 курсу
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Науковий керівник: Мельникова О.М.
кандидат педагогічних наук

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Зміни, що відбуваються у вітчизняній та зарубіжній освіті, націлені на продуктивне входження людини в соціальний світ та актуалізують проблему формування життєвих компетенцій у дітей, які обумовлені низкою об'єктивних причин: по-перше, соціалізація дитини неможлива без спеціально організованої діяльності здійснення наступності в даному напрямку між закладом дошкільної освіти і школою; по-друге, дошкільний навчальний заклад сприяє формуванню основ життєвих компетенцій дитини, інтегруючи виховний потенціал соціального оточення; по-третє, спостерігається попит на освітні послуги, де особлива увага приділяється саме формуванню компетенцій, особливо тих, які забезпечують успішність самореалізації дитини в життєвому просторі.

Аналіз психолого-педагогічної літератури і результатів досліджень свідчить про те, що в дошкільному віці закладаються не тільки базові психічні якості, що дозволяють особистості дитини бути успішним в різних видах діяльності, але життєві компетенції, що є основою подальшої успішності людини у взаємодії з навколишнім світом, продуктивної соціалізації.

Психолого-педагогічні особливості формування життєвих компетенцій пов'язані з особливостями психічного розвитку дітей (Л. Виготський, Л. Божович, Д. Фельдштейн, Д. Ельконін та ін.); з

урахуванням їх можливостей в процесі пізнавального і соціального розвитку (С. Козлова, Т. Пашкевич та ін.); з емоційної і чуттєвої складовими освітнього процесу (О. Запорожець, Г. Кравцов, В. Мухіна та ін.).

У дошкільному віці формуються основні індивідуально-психологічні особливості дітей, закладаються основи для формування моральних якостей і індивідуальний досвід особистості.

Психолого-педагогічними особливостями розвитку виступають розвиток мови, уваги, пам'яті, мислення, відбувається перебудова фізіологічних систем організму дитини, які свідчать про її готовність до переходу на вищий щабель вікового розвитку. У цей час у дітей активно формуються основи майбутньої особистості: стійка структура мотивів; зароджуються більш значущі соціальні потреби; формується довільна поведінка; засвоюються основи суспільної системи соціальних цінностей, моральних норм і правил поведінки.

Мотиваційна сфера старших дошкільників розширюється за рахунок розвитку таких соціальних мотивів, як пізнавальні, просоціальні, самореалізації. Освоєння соціальних норм поведінки відбувається в процесі спілкування дитини з дорослими і однолітками, що сприяє формуванню установок до дії в певних практичних ситуаціях відповідно до моральних стандартів і вимог суспільства. Таким чином, розвинене почуття відповідальності у дітей старшого дошкільного віку продовжує проявляти себе і в шкільному віці [3, с. 174].

До завершення дошкільного віку у дітей формуються узагальнені емоційні уявлення, що дозволяють їм передбачати наслідки своїх дій, узагальнювати свої переживання. В іграх вони здатні відображати досить складні соціальні події та різні сюжетні лінії [4, с. 50-52]. Найважливішим новоутворенням дитини старшого дошкільного віку є усвідомлення свого соціального «Я», формується самооцінка і відповідне ставлення до успіху і

невдачі, формування внутрішньої соціальної позиції і прагнення до нової соціальної ролі.

Разом з тим, старший дошкільник освоює нові способи взаємодії в навчальній діяльності, де виявляє здатність самотійно, за власною ініціативою будувати і налагоджувати дану взаємодію [4, с. 24–28].

Процес соціального розвитку дітей старшого дошкільного віку відрізняється тим, що на цьому етапі закладаються основи індивідуального стилю соціалізації, що являє собою комплекс індивідуальних способів входження дитини в світ дорослих і однолітків. Соціально-особистісний розвиток дитини виражається в розвитку здатності орієнтуватися в доступному соціальному оточенні, усвідомлювати цінність власної особистості та інших людей, виявляти своє ставлення до світу і людей відповідно до культурних традицій, правил, прийнятих в суспільстві [2, с. 145].

Становлення основ компетентності в дошкільному віці це процес виникнення і розвитку дитини в різних соціальних контекстах і видах діяльності певних уявлень про навколишній світ, досвіду міжособистісних відносин, способів поведінки і діяльності.

Сутнісні характеристики видів компетентності (соціальної, комунікативної, інформаційної діяльнісної), що відповідають дошкільному віку, являють собою сукупність умінь, що дозволяють дитині реалізувати позицію суб'єкта в різних видах діяльності, різнорівневих і різноспрямованих соціальних контактах, в пізнанні навколишнього світу і себе [1, с. 64–67].

Таким чином, формування життєвих компетенцій у дітей передбачає пізнавальний, загальнокультурний, соціальний, особистісний розвиток.

До пізнавальних компетенцій відносимо:

- володіння початковими знаннями про себе, про предметний, природний, соціальний і культурний світ, в якому живе дитина;

- здатність до прийняття власних рішень, спираючись на свої знання і вміння в різних сферах дійсності.

До соціальних компетенцій входять:

- прояв ініціативності і самостійності в різних видах діяльності – грі, спілкуванні та ін.;
- уміння підкорятися різним правилам і соціальним нормам, здатність розрізняти умовну і реальну ситуацію, в тому числі ігрову та навчальну;
- здатність до вольових зусиль в різних видах діяльності, долати нагальні спонукання, доводити до кінця розпочату справу.

Складовими комунікативних компетенцій є:

- активна взаємодія з однолітками і дорослими, участь в спільних іграх;
- здатність домовлятися, враховувати інтереси і почуття інших, співпереживати невдачам і радіти успіхам інших, намагатися вирішувати конфлікти;
- здатність вибирати вид занять, учасників спільної діяльності, втілення різноманітних задумів;
- здатність відповідати соціальним нормам поведінки і правилам в різних видах діяльності, у взаєминах з дорослими і однолітками.

Операційно-технологічні компетенції включають в себе:

- впевненість в своїх силах, відкритість зовнішньому світу, позитивне ставлення до себе і до інших, володіння почуттям власної гідності, тощо.

Отже, досягнення цільових орієнтирів вимірюється за допомогою аналізу результатів сформованості основ загальної культури дитини, її компетенцій в діяльності і особистісному розвитку. На виході з закладу дошкільної освіти дитина повинна володіти цілісним життєво-орієнтованим поглядом на світ, вміти застосовувати отримані компетенції

в повсякденному житті і використовувати їх в подальшому навчанні, а також успішно діяти в навколишньому світі.

Список використаних джерел

- 1 Айзенбарт М. М. Формування соціально-комунікативної компетенції старших дошкільників у процесі ігрової діяльності як педагогічна проблема / М. М. Айзенбарт // Збірник наукових робіт учасників міжнародної наукової конференції [«Педагогіка і психологія сьогодення : теорія та практика»], (21–22 лютого 2014 р.). – Одеса : Південна фундація педагогіки, 2014. – С. 64–67.
- 2 Діти і соціум : Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : Монографія / А. М. Богущ, Л. О. Варяниця, Н. В. Гавриш та ін. ; заг. ред. Н. В. Гавриш. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 368 с.
- 3 Мухина, В.С. Возрастная психология: феноменология развития, детство, отрочество: учебник для студ. вузов / В.С. Мухина. – 10-е изд., перераб. и доп. – М.: Академия, 2006. – 608 с.
- 4 Поніманська Т .І. Соціокультурні засади проблеми дитинства в контексті концепції гуманістичного виховання / Т. І. Поніманська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. – Київ – Житомир : Волинь, 2003. – Кн. І. – С. 24–28.